

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
Biuro Analiz

BIULETYN

nr 8 (196) • 1 marca 2004 r. • © PIISM

nr egz. PIISM 320

Redakcja: Krzysztof Bałon, Sławomir Dębski (redaktor naczelny), Dorota Dołęgowska (redaktor techniczny), Adam Eberhardt, Beata Górka-Winter, Maciej Krzysztofowicz, Urszula Kurczewska, Wiesława Lach (sekretarz Redakcji), Grażyna Nowocień-Mach (redaktor tekstu)

Projekt TAFTA – perspektywy

Artur Gradziuk

Rozwój stosunków gospodarczych między UE a USA doprowadził do powstania projektu utworzenia transatlantyckiej strefy wolnego handlu – TAFTA. Istnieją jednak poważne przeszkody do jego urzeczywistnienia. Obie strony utrzymują wysokie cła w handlu niektórymi towarami. UE i USA rywalizują w zawieraniu dwustronnych i regionalnych porozumień o wolnym handlu, a istnienie dwóch tak potężnych bloków handlowych – UE i NAFTA – skutkuje rywalizacją między nimi w uzyskiwaniu preferencyjnych warunków handlu. Szansą na przezwycięzenie trudności może być ściślejsza współpraca UE i USA na forum WTO.

W latach dziewięćdziesiątych XX wieku nastąpił znaczny postęp w instytucjonalizacji współpracy gospodarczej między UE a USA. Stworzono mechanizmy ułatwiające usuwanie barier w handlu i przepływie inwestycji¹. Wśród wielu koncepcji rozwoju wzajemnych stosunków, w 1994 r. wysunięto propozycję utworzenia transatlantyckiej strefy wolnego handlu (*Transatlantic Free Trade Area – TAFTA*). Projekt nie uzyskał poparcia na posiedzeniu Rady Unii Europejskiej w 1998 r. Niewykluczone jednak, że na posiedzeniu Rady Europejskiej w marcu 2004 r. projekt TAFTA ponownie będzie jednym z tematów obrad. Z takim wnioskiem wystąpiła Hiszpania, która zaproponowała utworzenie do końca 2014 r. „transatlantyckiej strefy gospodarczej”.

Za utworzeniem TAFTA przemawia skala transatlantyckich stosunków gospodarczych. Likwidacja barier handlowych oraz harmonizacja przepisów spowodowałyby zwiększenie dwustronnej wymiany towarów i usług oraz przepływu inwestycji. Największymi beneficjentami TAFTA byłyby najbardziej konkurencyjne przedsiębiorstwa z UE i USA, zwłaszcza z branż, które obecnie są chronione barierami w handlu. Skorzystaliby również konsumenci, którzy mieliby dostęp do lepszych towarów i usług po niższych cenach.

Przeszkody w tworzeniu strefy wolnego handlu. Podstawą strefy wolnego handlu jest swobodny przepływ towarów i usług. Po wdrożeniu do końca 2004 r.

¹ Zob. A. Gradziuk, *Stosunki gospodarcze UE–USA. Konsekwencje dla Polski*, „Biuletyn” (PIISM), nr 28 (132) z 21 maja 2003 r.

wszystkich postanowień Rundy Urugwajskiej GATT połowa handlu transatlantyckiego będzie bezcłowa. Obecnie średnia stawka celna w handlu między UE a USA wynosi około 2%. Jednak barierą dla liberalizacji handlu transatlantyckiego są wysokie cła na niektóre towary. Najważniejszą grupą towarów chronionych wysokimi cłami są produkty rolne. Średnia stawka celna na import produktów rolnych do UE wynosi 75%, natomiast do USA – 30%. Wysokie cła istnieją również w handlu tekstyliami, obuwiem czy galanterią skórzaną.

Stopniowo jednak cła są redukowane, rośnie stopień współzależności gospodarczej, a największe trudności powodują różnice w regulacjach wewnętrznych i odmienne podejścia w kwestiach ochrony środowiska i bezpieczeństwa żywności. Świadczy o tym chociażby problematyka obecnych sporów handlowych. Dotyczą one takich zagadnień, jak: standardy bezpieczeństwa żywności, certyfikacja towarów, polityka konkurencji, ochrona środowiska, ulgi podatkowe czy zamówienia publiczne. Dyskusje na te tematy na ogół mają duże znaczenie polityczne, gdyż dotyczą one polityki wewnętrznej, której zmiany są znacznie trudniejsze do przeprowadzenia niż dokonywanie liberalizacji handlu poprzez obniżenie ceł. Politycy, podejmując decyzje, biorą pod uwagę opinie różnych grup interesu, które nie zawsze widzą korzyści w wolnym handlu i integracji gospodarczej między UE i USA. Dlatego rozstrzygnięcie kwestii spornych dotyczących polityki wewnętrznej jest kompleksowym zadaniem, z którym niełatwo będzie się uporać.

Sytuacja gospodarcza i polityczna na świecie oraz prowadzona obecnie przez UE i USA polityka również nie sprzyjają realizacji koncepcji TAFTA. UE koncentruje się przede wszystkim na sprawach wewnętrznych, zaś próby tworzenia zintegrowanego rynku transatlantyckiego mogą być postrzegane jako czynnik niesprzyjający pogłębianiu integracji europejskiej. Co więcej, twarde stanowisko UE w negocjacjach z USA w sprawach handlu, a także różnice poglądów w niektórych kwestiach polityki międzynarodowej są niekiedy traktowane jako test na niezależność i siłę UE. Z drugiej strony, wolny handel światowy i wielostronny system handlowy przestały być priorytetem polityki zagranicznej USA. Wobec powstania w ostatnich 30 latach takich potęg handlowych, jak Japonia, Korea Południowa, państwa Azji Południowo-Wschodniej czy ostatnio Chiny zaczęto formułować zarzuty, iż polityka wolnego handlu skutkuje zmniejszeniem ilości miejsc pracy w USA. Między innymi z tego powodu polityka handlowa USA koncentruje się obecnie na doraźnych problemach handlowych, a szersze koncepcje liberalizacji handlu światowego odsuwane są na dalszy plan. Ponadto utworzenie NAFTA przesądziło o dwutorowości polityki handlowej USA: prowadzeniu negocjacji wielostronnych w sprawie liberalizacji handlu światowego oraz dwustronnych i regionalnych negocjacji handlowych.

Czynnikiem, który oddala realizację projektu TAFTA jest dążenie UE i USA do tworzenia dwustronnych i regionalnych porozumień o wolnym handlu, istnienie zaś dwóch potężnych bloków handlowych – UE i NAFTA – prowadzi do rywalizacji w ustalaniu preferencyjnych warunków handlu. UE z państwami EFTA tworzy Europejską Przestrzeń Gospodarczą. W trakcie negocjacji są porozumienia handlowe UE z państwami Afryki Północnej, mające na celu utworzenie do 2010 r. strefy wolnego handlu z państwami basenu Morza Śródziemnego. Porozumienia o wolnym handlu zostały już zawarte z Meksykiem i RPA. Ponadto UE rozpoczęła negocjacje z państwami Mercosur i Chile. Z kolei USA zakończyły negocjacje w sprawie porozumienia o wolnym handlu z państwami Ameryki Środkowej i planują utworzenie strefy wolnego handlu obu Ameryk (FTAA). Na przyspieszenie negocjacji o dwustronnych porozumieniach handlowych wpłynęło przyznanie prezydentowi USA przez Kongres specjalnych uprawnień handlowych, dzięki którym zawarto porozumienia o wolnym handlu z Singapurem, Maroko, Chile i Australią. Ponadto Robert Zoellick, przedstawiciel USA ds. handlu, zapowiedział, że wobec braku współpracy wielostronnej w ramach WTO, USA będą negocjować z państwami, które są chętne (*willing*) do liberalizacji wymiany handlowej. Jednakże obecnie trudno przypuszczać – zakładając, że USA do „chętnych” zaliczają również UE – aby negocjacje doprowadziły do zawarcia transatlantyckiego porozumienia o wolnym handlu. Różnice stanowisk nawet w kwestiach będących przedmiotem obecnej rundy

negocjacji WTO są duże. Śledząc ostatnie inicjatywy handlowe UE i USA, można raczej oczekiwać dalszej rywalizacji w zawieraniu dwustronnych układów o wolnym handlu.

Realizacja projektu TAFTA a WTO. Wzmocnienie stosunków gospodarczych największych gospodarek świata poprzez utworzenie TAFTA ma swoje uzasadnienie ekonomiczne. Słabością koncepcji jest jednak to, że budzi obawy, iż nie uda się rozwiązać najpoważniejszych kwestii spornych. O ile można przypuszczać, że w kwestiach takich jak harmonizacja wielu przepisów i standardów, przy dużym wysiłku negocjatorów, możliwe byłoby osiągnięcie kompromisu, o tyle w kwestii rolnictwa trudno oczekiwać uzgodnień satysfakcjonujących obie strony. Kompromis musiałby zakładać nie tylko likwidację barier celnych, lecz także ustalenie dopuszczalnego poziomu wsparcia finansowego dla rolnictwa. Objęcie tak wrażliwego sektora jak rolnictwo zasadami wolnego handlu między UE a USA wydaje się z przyczyn politycznych niemożliwe. Natomiast wyłączenie rolnictwa z TAFTA byłoby niezgodne z art. 24 GATT. Na mocy art. 24 GATT oraz art. 5 GATS dwustronne lub regionalne porozumienie o wolnym handlu jest dopuszczalne, o ile liberalizacja dotyczy wszystkich towarów handlowych i nie powoduje zwiększenia barier handlowych dla krajów trzecich. Co więcej, dążenie UE do wyłączenia rolnictwa z TAFTA mogłoby skłonić USA do wyłączenia z porozumienia innych wrażliwych sektorów gospodarki. TAFTA nieobejmująca handlu produktami rolnymi, tekstyliami czy stalą nie tylko byłaby niezgodna z zasadami WTO, lecz także byłaby pozbawiona racjonalności.

Być może najskuteczniejszą drogą do stopniowej realizacji projektu TAFTA byłaby ściślejsza współpraca między UE a USA w ramach WTO. Transatlantyckie stosunki gospodarcze zawsze miały kluczowe znaczenie dla wielostronnego systemu handlowego, wzajemne spory zaś negatywnie wpływają na jego stabilność. Dlatego osiągnięcie konsensusu w sprawach będących przedmiotem obecnej rundy negocjacyjnej WTO jest w interesie nie tylko USA i UE, lecz także całej gospodarki światowej. Dotychczasowy przebieg tych negocjacji charakteryzuje się raczej unikaniem decyzji niż rozwiązywaniem problemów. Ich istota – zwłaszcza w opinii krajów rozwijających się – tkwi w wielości negocjowanych zagadnień, natomiast osiągnięcie porozumienia najbardziej zależy od kompromisu w kwestii rolnictwa². Wypracowanie wspólnego stanowiska UE i USA możliwego do zaakceptowania przez innych członków WTO będzie determinować dalszą liberalizację handlu światowego. Po ewentualnym zakończeniu się sukcesem obecnej rundy negocjacji WTO łatwiejsze stałyby się negocjacje w innych obszarach istotnych dla stworzenia TAFTA. Bez rozstrzygnięcia kwestii spornych powstałych podczas obecnej rundy negocjacyjnej WTO spory transatlantyckie mogą narastać.

² Artur Gradziuk, *Negocjacje na forum WTO w sprawie liberalizacji handlu produktami rolnymi*, „Biuletyn” (PISM), nr 84 (188) z 23 grudnia 2003 r.

OGŁOSZENIA

ПОЛЬСКАЯ И РУССКАЯ ДУША

(от Адама Мицкевича и Александра Пушкина
до Чеслава Милоша и Александра Солженицына)

Материалы к «каталогу» взаимных предубеждений между поляками и русскими
редактор-составитель Анджей де Лазари
Варшава 2004, С. 475; ISBN 83-918046-4-x

Содержание

- Анджей де Лазари: *Предисловие*
 Александр Сергеевич Пушкин: *Клеветникам России*
 Адам Мицкевич: *Книги польского пилигримства (фрагменты)*
 Петр Яковлевич Чаадаев: *Философическое письмо (фрагменты)*
 Генрик Каменьски: *Россия и Европа. Польша. Введение в исследование России и москалей (фрагменты)*
 Зыгмунт Красиньски: *Польша и Европа; Заметки над книгой о России, Европе и Польше*
 Бронислав Трентовски: *Изображения национальной души*
 Николай Николаевич Страхов: *Роковой вопрос*
 Лев Александрович Тихомиров: *Варшава и Вильна в 1863 году (фрагменты)*
 Константин Николаевич Леонтьев: *Православие и католицизм в Польше*
 Владимир Сергеевич Соловьев: *Русская идея (фрагменты)*
 Винценты Лютославски: *Польский народ (фрагменты)*
 Владимир Францевич Эрн: *Острие русско-польских отношений*
 Станислав Бжозовски: *Легенда Молодой Польши (фрагменты)*
 Николай Александрович Бердяев: *О «вечно бабьем» в русской душе (фрагменты);
Русская и польская душа*
 Мариан Здзеховски: *Русские влияния на польскую душу (фрагменты)*
 Антони Холоневски: *Дух истории Польши (фрагменты)*
 Вячеслав Иванович Иванов: *Польский мессианизм, как живая сила; Славянская мировщина*
 Ян Парандовски: *Большевизм и большевики в России (фрагменты)*
 Георгий Петрович Федотов: *Лицо России; Три столицы*
 Феликс Конечны: *Польша между Востоком и Западом*
 Петр Михайлович Бицилли: *Проблема русско-украинских отношений в свете истории (фрагменты)*
 Богумил Ясиновски: *О восточнохристианской цивилизации (фрагменты)*
 Кн. Николай Сергеевич Трубецкой: *Взгляд на русскую историю не с запада, а с востока (фрагменты)*
 о. Валериан Барановски: *Великая тайна психики польского народа (фрагменты)*
 Василий Васильевич Зеньковский: *Православие и культура*
 о. Август Хлонд: *Кризис польской души; Отрывки из речи, произнесенной в Познани в первый день Великого поста 1932 г.*
 Иван Александрович Ильин: *О русской идее; Почему мы верим в Россию?*
 Ян Кухажевски: *От белого царизма до красного (фрагменты)*
 Николай Сергеевич Арсеньев: *Духовные силы в жизни русского народа*
 Николай Онуфриевич Лосский: *Характер русского народа (фрагменты)*
 Иван Лукьянович Солоневич: *Народная монархия (фрагменты)*
 о. Чеслав Станислав Бартник: *Попытка определения понятия «народ»*
 Чеслав Милош: *Россия*
 Александр Исаевич Солженицын: *Россия в обвале (фрагменты)*

ПРИЛОЖЕНИЕ – ДИАГНОЗ – ПОСЛЕСЛОВИЕ

- Наталья Евгеньевна Горбаневская: *Три стихотворения*
 Виктор Владимирович Ерофеев: *Энциклопедия русской души. Роман с энциклопедией (фрагменты); Будь я поляком...*
 о. Яцек Салий: *Дурные и хорошие стороны польского мессианства*

Do nabycia w siedzibie Instytutu, w sprzedaży wysyłkowej
(po złożeniu pisemnego zamówienia pocztą, faksem lub przez Internet: www.pism.pl/czasopisma.html)
oraz w wybranych księgarniach: www.pism.pl/ksiazki-ksiegarnie.html